

Aleksandra Glovacki

Ruža, uvela

Jelena Mijović: „Ruža, uvela“

Po motivima proze Bore Stankovića

Režija Milan Nešković

U pozorištu, često, vlada Zakon spojenih sudova. Tako da, čim neke kultne teatarske kuće počnu da se dave u živom pesku osrednjosti, istog trenutka se iz polusenke uzdignu neke druge, da bi se otisnule put svog zenita. Primer čega je vranjansko Pozorište "Bora Stanković", inače već petu godinu u podstanarskim uslovima. U međuvremenu koriste gostoprimstvo Doma Vojske, srdačno gostoprimstvo, ali bez osnovnih uslova – Vranjanci, naime, igraju u običnoj balskoj Sali. Pa ipak, posle dve odlične predstave, a reč je o "Tri sestre" Čehovljeve i Beketovoj "Igru", Vranjanci oduševljavaju i treći put, sa svojom najnovijom premijerom.

Komad "Ruža, uvela" napisala je Jelena Mijović prateći motive, likove i radnju iz proze Bore Stankovića, poglavito se oslanjajući na pripovetku "Uvela ruža". Sve ih povezuje prepoznatljivi milje starog Vranja i njegove okoline, opresivni duh sveta koji smatra da život mora da se igra po posebnim, davno utvrđenim strogim pravilima, makar to nikome ne odgovaralo. Kao što, uglavnom, nikome i ne odgovara. U Borinom svetu, tom svetu rigidnog poštovanja tradicije koja ne brine o živim ljudima i životu, već o formi, svi su na kraju gubitnici. Jedino što neki to uspeju da prežive na nogama, dok oni slabiji pucaju.

I ne može se reći da muškarci prolaze mnogo bolje od žena, iako su u Borinom fokusu prvenstveno ženske tužne sudbine, životi proživljeni bez ljubavi, odnosno bez blizine voljenih. Pa ipak, upravo one postaju čuvarice tradicije koja ih ubija. Glavni lik, adžika, u vrhunskom tumačenju Radmile Đorđević, iz najdobronamernijih pobuda uništi život unuku koga je odgojila, koji joj je sve što ima, kao što uništi život i njegovoj ljubavi i komšinici Stani, uveloj ruži iz naslova. Diskretno reditelj podvlači na samom kraju ovu tezu o ženama - žrtvama kao čuvaricama tradicije, kad Stana, u tumačenju Kristine Janjić Stojanović, progovara lokalnim vranjanskim dijalektom, iako tokom čitave predstave niko tako ne govori.

Unuk Kosta, koga do detalja pažljivo gradi Bojan Jovanović, simpatičan i drag slabić, tipični lepo vaspitani momak u senci dominantne majke, u ovom slučaju bake, dozvoli da mu prava ljubav isklizne kroz prste, a gotovo da ne zna ni zašto. Zbog prevelikih nada koje te dve žene u njega polažu, zbog skupog studiranja za koje se adžika žrtvuje i imanje rasprodaje, zbog

strpljivog Staninog čekanja, Kosta se samo u jednom trenutku povuče u sebe, i tada svi začute. Kada se nadalje govori, govori se opštim mestima.

Ova nesrećna priča je multiplikovana u nekoliko suštinski istih, tek u detaljima različitih ljubavi, veza i brakova. Stanu udaju za novobogataša i siledžiju Nikolu; Nikola sestru ne daje za čoveka koji je voli i koga ona voli; nesrećna Cveta, u sugestivnom tumačenju mlade Jelene Filipović, rešenje svojih ženskih muka pronalazi jedino u samoubistvu, dok Stanina majka Marija, potresna Žetica Dejanović, tiho i krotko završava život smrznuta u snegu na koji je istera pijani zet. I zapravo jedina slobodna je Ciganka Tamare Stošić, ujedno komentator čitave ove priče, zapravo pripovedač.

Jer o pripovedanju je reč, o odnosu priče i života, reči i života. Šta je to što se izgovori, šta se prećuti, kakva se priča za kim vuče, i kako vrednovati - život koji se živi, ili priču o tom životu. I uopšte, kako pripovest pretočiti u pozorišni čin, bez sentimentalnog ili patetičnog podilaženja melodramskim motivima? To je, rekla bih, bilo polazište za tumačenje već dokazano talentovanog i promišljenog mladog reditelja, Milana Neškovića. Kao što je u "Beloj kafi" u Narodnom pozorištu izuzetno uspešno i na nov način otključao Aleksandra Popovića, tako i ovom kamernom predstavom, u skromnim uslovima koje pruža Vranjansko pozorište, Nešković uspeva da svet Bore Stankovića pretoči u značenjski bogato, a scenski svedeno postdramsko čitanje. Likovi žive na praktikablama veličine ringa, omeđeni šarenim sijalicama kao jeftinim iluzijama, i čitav njihov svet staje u taj prostor, uz jedan astal i dve hoklice. Nema muzike, nema različitih svetlosnih štimunga, nema lažljivih iluzija - samo reč koja se izgovara, a kada se život otme u neželjenom pravcu, tada nastupaju tišine, nemušnost, odustajanje od reči. I pesma Ciganke.

Neškovićev depatetizovan pristup Bori Stankoviću i njegovom svetu vrednujem kao neophodan i inspirativan u uspostavljanju bliskog i savremenog odnosa prema klasici. Kao kontrapunkt raščinjavanju iluzije, i teatarske i životne, stoji Cigankino pevanje poznatih dirljivih napeva, ali i Kostino i Stanino pevanje poznate dečje pesmice "Kad si srećan". Kraj predstave je parafraza kraja pesmice, kao ironičan upit - Ti ponovi ovo sve?

Aleksandra Glovacki (Emisija "Ars, artifex" Programa 202 Radio Beograda, 23.12.2016)

<http://www.rts.rs/page/radio/ci/story/29/beograd-202/2571602/.html>

(Kritika je deo projekta „Kritičarski karavan“ koji realizuje Udruženje pozorišnih kritičara i teatrologa Srbije, pod pokroviteljstvom Ministarstva kulture i informisanja)